

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан філософського факультету
Іван КАРПЕНКО
_____ 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Кратологія: влада, держава та політичні порядки

рівень вищої освіти	<u>бакалаврський</u>
галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)
спеціальність	<u>052 Політологія</u> (шифр і назва)
освітня програма	<u>Політичні технології та аналіз політики</u> (шифр і назва)
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u> (обов'язкова/за вибором)
факультет	<u>філософський</u>

2023/2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету
“ 16 ” червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: старший викладач кафедри політології філософського факультету,
кандидат політичних наук **Олег ГАЙКО**

Програму схвалено на засіданні кафедри політології
Протокол від “15 ” червня 2023 року № 11

Завідувач кафедри політології, проф. Олександр ФІСУН

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Політичні технології та
аналіз політики»

Тетяна КОМАРОВА

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету
Протокол від “ 14 ” червня 2023 року № 10

Голова методичної комісії
філософського факультету
Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Кратологія: влада, держава та політичні порядки» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Політичні технології та аналіз політики» підготовки бакалавра за спеціальністю 052 «Політологія».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Кратологія: влада, держава та політичні порядки» є формування у студентів-політологів знання про теоретико-методологічне підґрунтя наукового трактування явища влади та владних процесів, а також надати практичні інструменти аналізу влади.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є: представлення Кратології як відносно самостійної дисципліни в системі суспільно-політичного знання, яка склалася у рамках соціальної, культурної та економічної антропології; визначення її місця у дослідженні владно-політичних відносин, вивчення наукового інструментарію сучасної науки про владу та ролі концептуалізації феномену влади у сучасній політичній науці..

1.3. Кількість кредитів:

Денна форма навчання 5 кредити

Заочна (дистанційна) форма навчання 3 кредити

1.4. Загальна кількість годин:

Денна/ заочна форми навчання 150 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
обов'язкова / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
5-й	5-й
Лекції	
32 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
Не передбачені	Не передбачені
Самостійна робота	
86 год.	132 год.
Індивідуальні завдання	
курсова робота	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- Здатність до абстрактного мислення, раціональної аргументації, аналізу та синтезу фактів, ідей, понять та категорій.
- Володіння навичками критичного мислення, розуміння та дотримання етичних аспектів та обмежень професійної діяльності, здатність бути самокритичним щодо себе.
- Розуміння загальної природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи основні віхи розвитку уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.
- Розуміння ключових принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

- Застосування ключових політологічних понять, теорій та методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.
- Розуміння базових особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту функціонування та взаємодії.
- Здатність професійно викладати соціально-політичні дисципліни на відповідному рівні даної освітньої кваліфікації.
- Застосовувати абстрактне мислення, раціональну аргументацію, аналіз та синтез політичних фактів, ідей, понять та категорій.
- Демонструвати навички критичного мислення у професійній діяльності та володіти професійною етикою.
- Знати на відповідному рівні загальну природу та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи основні віхи розвитку уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.
- Мати базові знання щодо ключових принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.
- Вміти застосовувати ключові політологічні поняття, теорії та методи до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.
- Розуміти базові особливості реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічний, історичний та соціокультурний контекст функціонування та взаємодії.
- Вміти професійно викладати соціально-політичні дисципліни на відповідному рівні даної освітньої кваліфікації.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Вступ до науки про владу

Тема 1. Влада та політика у суспільному процесі

Політика в суспільному житті та людських відносинах. Політика та влада як суспільні явища, їхня роль в організації спільного життя. Відносини політики та влади та співвідношення влади та політики.

Тема 2. Універсальний феномен влади в соціальній природі

Онтологія влади. Влада як невід'ємний елемент будь-якого соціуму. Влада в системі соціальних та політичних відносин. Визначення влади та її специфічні риси. Природа та виникнення владних відносин. Влада як регулятивний суспільний засіб соціальної організації.

Тема 3. Кратологія як наука про владу

Влада як предмет і об'єкт науки. Проблеми становлення науки про владу. Кратологія в системі політологічних та соціогуманітарних наук. Кратологія як наука та загальна система знань про владу. Стан науки про владу на пострадянському просторі. Значення науки про владу для сучасного розвитку українського суспільства.

Тема 4. Феномен влади в політико-філософській думці

Влада у фокусі філософської думки та історії політичних вчень. Різноманітність відтінків влади: *auctoritas*, *potestas*, *imperium*, *dominium*, *potentia*, *kratos*. Влада і класична антична полісна демократія. Погляди на владу в епоху Середньовіччя та Відродження. Н. Макіавеллі: влада як мета політики та політичної діяльності. Інтерпретація влади відповідно до теорії суспільного договору. Влада як вольові відносини: Г. Гегель, Ф. Ніцше, К. Маркс.

Тема 5. Влада та владні відносини у теорії М. Вебера

Влада та владні відносини у фокусі уваги М. Вебера. «Панування» у веберовській теорії. Влада як асиметричні відносини панування-підкорення. Панування як окремий випадок влади. Владні відносини як боротьба за встановлення домінування.

Розділ 2. Єдність та багатогранність влади

Тема 6. Плюралізм владних концепцій ХХ сторіччя

ХХ сторіччя: методологічний переворот у політичній науці. Американська школа політології. Нові ракурси осмислення феномена влади. Чиказька школа політичних досліджень. Влада та владні відносини в інтерпретації біхевіористів. Погляди Р. Даля на владу та її плюралістичність. Рольова теорія влади. Т. Парсонс: влада як властивість системи. Е. Гідденс: влада power та панування domination

Тема 7. Комунікативна теорія влади

Інформаційна революція та її вплив на політичні явища. Постмодерністський переворот у розумінні влади. Комунікативна сутність влади та інтерсуб'єктивний характер владних відносин. Нейтралізація примусового компоненту влади. Ненасильницький характер владних відносин: спілкування та обмін інформацією.

Тема 8. Різноманітність влади за джерелом підкорення

Засади підкорення об'єкта суб'єкту у владних відносинах. Сила як реалізація влади через умисний вплив. Влада у формі сили: обмеження вибору об'єкта влади. Сила та загроза застосування сили. Сила як наслідок краху влади

Тема 9. Влада та насилля. Проблема «видимості» влади

Насилля. Проблема межі між владою та насиллям. Х. Аренд про владу та насилля. Е. Канетті: маса та влада. Відмінність влади та насилля за Е. Канетті. М. Фуко: «влада наказувати». Дисципліна та дисциплінарна влада.

Тема 10. Держава та державна влада. Політична та неполітична влада

Держава. Влада та державна влада. Державна влада як різновид соціальної влади. Державна влада як публічна влада. Державна влада як політична влада. Державна влада: легальність та легітимність. Територіальне втілення державної влади. Суверенітет державної влади. Система розподілу державної влади.

Тема 11. Індивідуальна та колективна влада

Індивідуальна влада як влада індивіда над іншими індивідами. Групова влада. Колективна влада (Е. Голдмен). М. Олсон: владні відносини між індивідами та владні відносини між організаціями. П. Морріс: влада групи та влада позиції.

Тема 12. Символічна влада

Структуралістський конструктивізм П. Бурдьє. Теорія соціального простору та політичного поля. Габітус та політичний капітал. Позиції агентів у просторі. Поділ соціального простору, домінуючі та доміновані позиції, механізми легітимного насилля.

Розділ 3. Володарювання. Персоналізація владних інститутів

Тема 13. Володарі та їхнє оточення. Придворне суспільство

Постать володаря. Носії влади в приватному житті. Вимоги до володарів. Оточення володарів. Формування корпусу помічників. Апарат оточення володаря та його функції. Владні персони: їхні посади та титули. Посада як джерело влади. Владна верхівка. «Коридори» влади. Придворне оточення як суспільний інститут (Н. Еліас). Мережі соціальних зв'язків.

Тема 14. Шляхи до влади та владна діяльність. Лідерство та владарювання

Шляхи до влади та перебування при владі. Сутність владної діяльності. Зміст владарювання. Специфіка владної діяльності. Функції владної діяльності. Методи владарювання. Техніка, технологія та процедури владної діяльності. Етика і стиль владарювання.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Вступ до науки про владу												
Тема 1. Влада та політика у суспільному процесі	7	2	2			3	8	1	1			6
Тема 2. Універсальний феномен влади в соціальній природі	7	2	2			3	8	1	1			6
Тема 3. Кратологія як наука про владу	8	2	2			4	8	1	1			6
Тема 4. Феномен влади в політико-філософській думці	8	2	2			4	8	1				7
Тема 5. Влада та владні відносини у теорії М. Вебера	8	2	2			4	9	1				8
Разом за розділом 1	38	10	10			18	41	5	3			33
Розділ 2. Єдність та багатогранність влади												
Тема 6. Плуралізм владних концепцій ХХ сторіччя	10	3	3			4	8	1	1			6
Тема 7. Комунікативна теорія влади	10	3	3			4	8	1	1			6
Тема 8. Різноманітність влади за джерелом підкорення	7	2	2			3	8	1	1			6
Тема 9. Влада та насилля. Проблема «видимості» влади	7	2	2			3	8	1				7
Тема 10. Держава та державна влада. Політична та неполітична влада	8	2	2			4	9	1				8
Тема 11. Індивідуальна та колективна влада	8	2	2			4	8					8
Тема 12. Символічна влада	8	2	2			4	8					8
Контрольна робота	6		2			4	6		2			4
Разом за розділом 2	64	16	18			30	63	5	5			53
Розділ 3. Володарювання. Персоналізація владних інститутів												
Тема 13. Володарі та їхнє оточення. Придворне суспільство	9	3	2			4	8					8
Тема 14. Шляхи до влади. Лідерство та володарювання	9	3	2			4	8					8
Разом за розділом 3	18	6	4			8	16					16
Курсова робота	30				30		30				30	
Усього годин	150	32	32		30	56	150	10	8		30	102

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин (денна)	К-сть годин (заочна)
1	Влада та політика у суспільному процесі	2	1
2	Універсальний феномен влади в соціальній природі	2	1
3	Кратологія як наука про владу	2	1
4	Феномен влади в політико-філософській думці	2	

5	Влада та владні відносини у теорії М. Вебера	2	
6	Плюралізм владних концепцій ХХ сторіччя	3	1
7	Комунікативна теорія влади	3	1
8	Різноманітність влади за джерелом підкорення	2	1
9	Влада та насилля. Проблема «видимості» влади	2	
10	Держава та державна влада. Політична та неполітична влада	2	
11	Індивідуальна та колективна влада	2	
12	Символічна влада	2	
	Контрольна робота	2	2
13	Володарі та їхнє оточення. Придворне суспільство	2	
14	Шляхи до влади. Лідерство та володарювання	2	
	Разом	32	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Вид, зміст самостійної роботи	К-сть годин (денна)	К-сть годин (заоч.)
1	Використовуючи рекомендовану літературу, розглянути концепцію Е. Канетті щодо таких питань: спорідненість маси та влади, масштаб влади.	11	20
2	Прочитати рекомендовану літературу щодо класичних теорій влади	11	20
3	Дати ґрунтовний аналіз ролі влади в партійних та державних структурах.	8	18
4	Прочитати рекомендовану літературу щодо комунікативних теорій влади	14	24
5	Опрацювати літературу щодо неklasичних теорій влади	12	20
	Курсова робота	30	30
	Разом	86	132

6. Індивідуальні завдання

Навчальним планом передбачено написання та захист курсової роботи з дисципліни «Кратологія».

Курсова робота повинна мати наступну структуру:

Титульний аркуш, на якому вказується: Міністерство освіти і науки України,

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, факультет, кафедра, тема роботи, форма навчання, курс, група, прізвище, ім'я та по батькові, учений ступінь, учене звання наукового керівника, рік написання.

Зміст (план), в якому вказується структура роботи: вступ, назви глав і параграфів (розділів і підрозділів), сторінки їхнього початку і закінчення, висновки, список використаних джерел, додатки (якщо потрібно).

Вступ (2-3 сторінки), де обґрунтовується актуальність теми, ступінь її розробленості, вказуються основні публікації за даною темою, формулюються цілі і задачі роботи. Обґрунтування актуальності роботи не повинно бути багатослівним, потрібно указати суть проблеми, і чого і впливає актуальність теми.

Основна частина може складатися з глав і параграфів або розділів і підрозділів (загальний обсяг 15-19 сторінок). Кожен розділ (глава) закінчується короткими висновками, що повинні бути обґрунтованими, самостійними, грамотно викладеними.

Висновки (2-3 сторінки), де містяться короткі висновки і пропозиції, що повинні бути чітко сформульованими, мати закінчену форму. Вони повинні впливати із суті роботи й обов'язково з власного матеріалу, із власного спостереження і міркування студента і містити те нове, до чого прийшов автор роботи.

Список використаних джерел, впорядкований або за алфавітом, або за порядком згадування.

Додатки (якщо це необхідно), у яких містяться об'ємні статистичні дані (наприклад, таблиці). Кожен додаток починається з нової сторінки. Він повинен мати свій заголовок. Якщо в роботі більше одного додатка, вони нумеруються послідовно арабськими цифрами.

Критерії оцінки курсової роботи

Текст курсової роботи	Захист курсової роботи	Сума
Максимальна оцінка – 8 балів, які студент може отримати за умов дотримання сформульованих вище умов	Максимальна оцінка – 7 балів, яких 4 бали за якість презентації (використання мультимедійних засобів, коректне представлення теоретичної та емпіричної бази роботи, логічність та обґрунтованість висновків); 3 бали за відповіді на питання (повнота відповіді, обґрунтованість, вміння аргументувати власну позицію).	15

Теми курсових робіт:

1. Влада як вольові відносини: Г. Гегель, Ф. Ніцше, К. Маркс
2. Влада та насилля. Проблема «видимості» влади
3. Символічна влада як влада конструювати реальність (П. Бурдьє)
4. Політичний міф як технологія влади
5. Теорія «влади-знання» як специфічна система влади
6. Суверенна влада та біополітична влада в інтерпретації М. Фуко
7. Символічна влада, символічне насилля та влада символів
8. Володарі та їхнє оточення. Придворне суспільство як суспільний інститут
9. Персоналізація та приватизація влади
10. Система особистих зв'язків у владі
11. Владні форми та структури на пострадянському просторі
12. Влада в партійних та державних структурах.
13. Витоки централізації та абсолютної влади в державі.
14. Уявлення про владу в концепції постмодерністської парадигми
15. Влада як комунікація: Н. Луман та Ю. Габермас
16. Особливості здійснення влади в XXI столітті.
17. Вплив інформаційної революції на здійснення влади.
18. Влада та інститути: інституційний вимір владних відносин

7. Методи контролю

Основними критеріями оцінювання поточної успішності студентів є участь у семінарах робота над курсовою роботою, самостійна робота над вивченням основних джерел. Передбачена форма підсумкового контролю – іспит, визначається робочим планом.

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем семінарських занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного семінарського заняття, висока активність роботи на семінарському занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем семінарських занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного семінарського заняття, висока активність роботи на семінарському занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал

26-30	Наявність пропущених лекцій та семінарських занять, відпрацювання тем пропущених семінарських занять, виконання завдань до кожного семінарського заняття, активна робота на семінарських заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та семінарських занять, відпрацювання тем пропущених та семінарських занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на семінарських заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених семінарських занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на семінарських заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та семінарських занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та семінарських занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на семінарських заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та семінарських занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та семінарських занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на семінарських заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та семінарських занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та семінарських занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на семінарських заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача є підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни. На залік виносяться три відкриті питання, одне питання оцінюється в 10 балів, два питання оцінюються по 15 балів.

Оцінювання знань та умінь здобувача при підсумковому контролі здійснюється відповідно до наступних критеріїв:

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Здобувач цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Здобувач достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.

10-17	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Загальна сума балів семестрового та підсумкового контролю складає «100».

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота														Екзамен	Сума			
Розділ 1					Розділ 2							Розділ 3		К/р	Курсова	Разом	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	1	15	60		
2	2	3	2	2	3	3	2	2	2	3	3	3	3	5				

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

- Geddes B, Wright J., Frantz E. How Dictatorships Work Power, Personalization, and Collapse. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 270 p.
- Kaldor M. New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era. Polity Press; 3rd ed., 2012. 282 p.
- Mann M. The Autonomous Power of the State: Its Origins, Mechanisms and Results/ M. Mann. URL: <http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/mann/Doc1.pdf>
- Tilly C. Reflections on the history of European state-making // The Formation of national States in Western Europe / ed. C. Tilly. Princeton University Press, 1975. P. 3 – 83.
- Buzan B., Wæver O. Regions and Powers: The Structure of International Security. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 596 p.
- Tilly C. War Making and State Making as Organized Crime // Bringing the State Back In / ed. P. Evans, D. Rueschemeyer, T. Skocpol. Cambridge University Press, 1985. P. 169 – 191.
- Вебер М. Господарство і суспільство: нариси соціології розуміння / М. Вебер; з нім. пер. М. Кушнір. К.: Вид. дім «Весвіт», 2012. 1112 с.
- Вебер М. Свобода і примус у правових спільнотах // Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. К., 1998. С. 83–87.
- Crouch C. After Privatised Keynesianism. URL: <http://www.compassonline.org.uk/wp-content/uploads/2013/05/CTP41KeynesianisamCrouch.pdf>
- Lazzarato M. From biopower to biopolitics. URL: <http://www.generation-online.org/c/fcbiopolitics.htm>
- Short Y. Life and Law: Agamben and Foucault on Governmentality and Sovereignty // Journal for the Arts, Sciences, and Technology. 2005. Vol. 3. No.1. P. 6–25.